

әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті

Философия және саясаттану факультеті

Мәдени антропология кафедрасы

Силлабус

Қазақ философиясы тарихы

**2 курс, қазақ б., философия бөлімі, Кредит 3,
көктемгі семестр**

Жалпы бақылау түрі: емтихан

Асқал Лесхан Әмірханұлы, лектор, 2282443, Ж.т. 67-43-73 в.н. 109

СИЛЛАБУС

АЛҒЫ СӨЗ

Ежелгі философия тарихы, әсіресе шығыс пен антика философиясы адамзат ойының таусылмас, мәнді рухани мұрасы. Ертедегі шығыс пен антикалық мәдениет ойшылдарының дүниетанымымен оқып таныспай, оқырманның ойлану деңгейі мен дәрежесі аумақты, кең көлемде қалыптаспайды. Онсыз ойлану мәдениеті жоғары, шығармашыл мамандарды, философтарды дайындау да күмәнді. Антикалық дәуірдің мәдениеті мен дүниетанымы батыс және шығыс философиясының басты қайнар көзінің біреуіне жатады.

Курстың мақсаты: — ертедегі қытай, үнді, грек және рим философиясындағы негізгі ағымдарымен таныстыру. Ежелгі шығыс философиясы мен дінінің қалыптасу және жетілу ерекшеліктерімен таныстыру. Философия мен діннің идеялық түптамасын саралау.

Курстың түйінді міндеттері:

- студентті философияның қалыптасу барысындағы негізгі тарихи-философиялық бағдарлармен, оның басты кезеңдері және өкілдерімен таныстыру;
- ертедегі ойшылдар шығармашылығының көне текстерімен жұмыс істей білуге, сол философтардың дүниетанымдық мәселені қою мен шешудегі орнын айқындауға үйрету;
- көне дүниедегі ойлардың болжамдық сипатын ашатын және сол идеяларды бүгінгі өмір қажетімен ұштастыра алатын қабілет-қасиетті қалыптастыру.

Пререквизиттер, постреквизиттер: Антика философиясының маңызын дұрыс және терірек ұғыну үшін көне дәуірдің мәдениеті мен өркениеті аясында және басқа да әлеуметтік-гуманитарлық пәндермен үйлестіре оқыту. Ежелгі дүние тарихы, этнология негізі, мәдениеттану және басқа да сабақтас пәндермен ұштастыра жүргізудің мағынасы айрықша құнды. Ол антика философиясы пәнінің маңызын терең және кеңірек ұғынуға септігін тигізеді.

Оқу жүйесінің методтары: Ежелгі грек дүниетанымына тарихи және логикалық, детерминистік және герменевтикалық принциптерді, салыстырмалы және дидактикалық

талдауды нақты және кешенді тұрғыдан пайдалану арқылы ежелгі грек философиясы мен антик мәдениетінің қалыптасу кезеңдері мен таралу ағымдарын ашып беру және айқындап саралау.

Оқу жүйесінің объектісі: Ежелгі дүниенің діни-мифологиялық және философиялық дүниетанымы, оның негізгі идеялық ағымдары мен тарихи-этникалық дәстүр-салттары.

Оқу жүйесінің әдістері: Антик мәдениеті мен философиясын тарихи және логикалық жүйеде, детерминистік және нақтылық тұрғыдан, кешендік және герменевтикалық тәсілді қолдану арқылы оның қалыптасу және жетілу кезеңдерін анықтау. Ертедегі қытай, үнді және мұсылман философиясының адамзат өркениетіндегі рөлі мен орнын айқындау, көне текстердің мағынасын түсінуге ықпал ету.

Курстың құрылымы

Модуль 1				СРМП
апта п/п	Тақырыптар аты	Лекц/ сем.		Тақырыптар:
1	Шығыс мәдениеті және түркі тілдес халықтардың аңыз-әңгімелері Қазақ қауымының дүниетанымдық негіздері.	2		
2	Қазақ жеріне діни дүниетанымның енуі. “Қорқыт ата” кітабының діни-философиялық сипаты. Лирикалық эпостағы тарихи-көркем тұлғалар бейнесі	2	2	Египеттегі ежелгі философиялық түсініктер мен жаратылыстану білімдер Ежелгі үнді діндері: жайнизм, буддизм, иудаизм
3	Қазақ халқының философиясы: мақал-мтелдер, баталар, тақпақ-жұмбақтар. Қазақ ойшылдарының тарихы. әль-Фараби, Ж. Баласағұни, Ахмет Иассауи	4	2	әль-Фараби, Ж. Баласағұни, Ахмет Иассауи шығармалары.
4	Би-шешендер дүниетанымы және философиясы. Шешендік сөз өнерінің философиялық бастаулары. Майқы би, Байдібек би, Төле би, Қазыбек би, Әйтеке би және т.б.	4	2	Қазақтың би-шешендері, Қазақ би-шешендерінің дүниетанымы және философиясы Т.9
5	Ақын-жыраулардың дүниетанымы.. Асан қайғы, Бұқар жырау – ойшыл ақындар, замана сыншылары	2		Бес ғасыр жырлайды. Ақын-жыраулардың дүниетанымы.
6	Орта ғасыр дәуірі. Қазақ қауымының хандық тәуірі. Мұхаммед Хайдар Дулатидың, Қайырғали Жалайырдың көркемдік, діни-философиялық, саяси көзқарастары.	4	2	«Жаһаннамә», «Тарих-и Рашиди»

7	ХҮІІ-ХІХ ғғ қазақ ақын-жыраулардың дүниетанымы: Қазтуған, Шалкиіз, Доспамбет, Жиёмбет, Ақтамберді және т.б жыраулар Зар заман ақындары	4	2	Бес ғасыр жырлайды. Ақын-жыраулардың дүниетанымы
8	ХІХ-ХХ ғ ақын-жыраулар көзқарасы: Сүйінбай, Жамбыл, Кенен	2	2	Сүйінбай, Жамбыл, Кенен шығармалары
9	. Қазақ ағартушы-гуманистері: Абай және Шәкәрім, Шоқан, Ыбырай, Мәшһүр Жүсіп Абай мен Шәкәрімнің ойлану мәдениеті және шешендігі	4	2	Абай қара сөздері. Шәкәрім. Үш анық. Идеялық-рухани маңызы. Ыбырай шығармалары
10	«Алаш» идеясының негізін қалаушылардың көзқарастары. М. Жұмабаев, Д. Бабатайұлы, М. Дулатовтың дүниетанымдық бағдары .	4	2	А. Байтұрсынов. Шығармалары. Д. Бабатайұлы. Өсиетанма
11	. Тәуелсіздік, серіктестік және ұлттық идея. Қазақстанның даму философиясы	2		
Барл			15	15

«Қазақ философиясы тарихы» пәнінің билеттері

Қазақтың әлеуметтік болмысы және ұлттық мәдениеті

Шешендік сөз өнерінің философиялық бастаулары

Қазақ би-шешендеріндегі адам болу және өмір кешу шарттарының қағидасы

19 ғ. қазақ ойшылдарының ұлт-азаттық идеясы

Қазақ ағартушы-гуманистері тұлға өрістері туралы

Қазақстандағы философиялық дәстүр және бағыттар

Қазақ ойшылдарындағы дүниетанымдық үйлестіктер

Шәкәрім. Үш анық. Идеялық-рухани маңызы.

Қазақ аңыз-әңгімелеріндегі жарастық идеясы

Абайдың қара сөздерінің дүниетанымдық маңызы

.Қазақтың қол өнері және оның философиялық-мәдени негіздері
Бөлтірік шешен адамгершілік туралы

Дәстүрлі қазақ дүниетанымындағы заман мәселесі
Нақыл сөздер философиясы

Қазақ халқының құндылық бағдарлары, олардың танымдық-тағлымдық маңызы
Абай кісілік қасиеттер туралы

18 ғ. ақын-жыраулар адамдық құндылықтар туралы
Қазыбек бидің қазақ салт-дәстүрі туралы өсиеттері

Ақын-жыраулардың этикалық және эстетикалық ойлары
Бәйдібек және тағы басқа билердің бітім туралы ойлары

Исламның рухани байлығы және мәдени ықпалы
Төле би әдеп туралы өсиеттері

Қазақ аңыз-әңгімелері атамекен, жерұйық туралы
Ақтамберді жыраудың туған жерді суреттеуі

Қазақ шешендігіндегі әйел бейнесі және орны
«Зар-заман» - хандық дәуірдің ақыры туралы

Қазақ дастандарының философиясы
Асан қайғының дүниетанымы

Мұхаммед Хайдар Дулатидің («Тарих-и Рашиди» кітабы, оның тарихи-мәдени маңызы
Бұхар жыраудың елдік пен ерлік идеясы

Қара өлеңдегі көркемдік-философиялық идея
Майқы би (12-13ғ.) адам болмысы туралы

Қазақ халқының философиясы, оның түрлері мен сабақтастығы
Мұхаммед Хайдар Дулати мемлекетті басқару қағидасы туралы

Қазақ ертегілерінің дүниетанымдық маңызы
XV ғ. қазақ ойшылдары адамның рухани эволюциясы туралы

Көшпенділер өркениеті және қазақ даласындағы болмыс
Би-шешендердің ұлттық ойлау мәдениетіндегі орны

Қазақ мәдениет және Орта Азиялық тарихи бетбұрыстар
Абай мен Шәкәрімнің ойлану мәдениеті және шешендігі

Би-шешендер мен ақын-жыраулар қазақ менталитеті туралы
Өтейбойдақ Глеуқабылұлының шипагерлік философиясы..

Бағаны қою саясаты

Күнделікті бақылау: 30 балл (жоғарғы) – семинарда сөйлеуі – 10 балл және ӨЖ – 20 балл

Өтпелі бақылау: 30 балл (жоғарғы). Әр ӨБ – 15 балл. ӨБ барлығы – 3, 1-сі – 7 аптада, 2-сі – 15 аптада

КБ мен ӨБ қорытындысы құжатқа қойылады. Ол емтиханға жіберуге негіз болады. Пәнге қойлатын бағасы ӨБ (40%) мен пәнаралық бақылаудан (емтиханнан - 60%) құралады. Емтихан ауызша жүргізіледі.

Қорытынды бақылау: 40 балл (жоғарғы) (емтихандағы қорытынды баға)

Марапаттау баллдары (5 балл):

- Тапсырмаға деген шығармашылық көзқарас пен талпыныс;
- Оқу процесіне белсенді қатысу;
- әртүрлі әдебиеттерді пайдалану.

Штрафф балдары (5 балл) жалпы балл қосындысынан алынады, егерде:

- материал уақтылы көрсетілмесе;
- жұмыс сапалы орындалмаса (ескі материалдар, көшіру және т.б.);
- сабаққа келмесе.

Рейтинг балдарын пән бойынша бөлу

№	Бақылау түрі	Шаралардың атауы	Мин. балл	Мах.балл
1.	Күнделікті бақылаудың қосындысы:		15	30
2	А) дәрістерге қатынасу	Дәрістік сабақтар	0,1x15=	1x15=15

			2,5	
3	Семинар сабақтарындағы белсенділік;	Семинарға қатысу	0,5x15= =7,5	10
4	Б) ӨЖ пен ӨЖК тапсырмаларын уақтылы орындау (см. выше)	ӨЖ пен ӨЖК мазмұны см. выше	1x15= 15	20
2.	ӨБ-ң қосынды балы (2 ӨБ)	ӨБ см. выше	15	30
	Бақылау қорытындысы	емтихан	20	40
	Пән рейтингісінің қорытындысы		55	100

Баға қою саясаты

	Пән рейтингісі	бағасы
F	0-49 баллов	қанағатсыз
C	50-74 балла	қанағатты
B	75-89 баллов	жақсы
A	90-100 баллов	өте жақсы

Бағалау шкаласы (%)

A +	95 – 100%	өте жақсы
A-	90-94	үздік жақсы

B+	85-89	жақсы
B	80-84	жақсы
B-	75-79	жақсы

C+	70-	қанағаттанарлық
C	65-69	қанағаттанарлық

C-	60-64	қанағаттанарлық
D+	55-59	қанағаттанарлық

D қанағаттанарлық **50-54**

F	0-49	қанағаттандырмайды
----------	-------------	---------------------------

Студент барлық тапсырмаларды орындап 50 балл алғанда ғана емтиханға жіберіледі.

Әдебиеттер:

Бес ғасыр жырлайды. Т.1-2, А.,1996-1997

Он ғасыр жырлайды. А.,2006

Қазақ халқының философиясы. Т. 7, Астана, 2006

- Қазақ би-шешендерінің дүниетанымы мен философиясы. Т.9, Астана, 2007
- Қазақ ақын-жырларының дүниетанымы, Т.8, Астана, 2008
- А. Байтұрсынов. Шығармалары. А., 1989
- Д. Бабатайұлы. Өсиетанма. А.,2001
15. Түріктер. А.,1999, 9-13 б., Уахит Шалекенов. Түріктердің отырықшы өркениеті. А.,2002, Түркістан тарихы және мәдениеті. Түркістан, 2000, Философия және мәдениеттану. А., 1998, Хасенов Ә. Қазақ тарихының бес мың жылдық баяны. А.,1998
16. Байырғы түркі өркениеті: жазба ескерткіштер. Халықаралық ғылыми-теориялық конференцияның материалдары. А.,2001
17. Әбдуәлиев А., Жеменей И. Көне жазулар тіл қатса. //Егемен Қазақстан,20 тамыз 2002
18. Қашқари М. Түркі сөздігі. Т.1. А.,1999, 630 б.
19. Байырғы түркі өркениеті: жазба ескерткіштер. Халықаралық ғылыми-теориялық конференцияның материалдары. Астана, 2001, 140 б.
20. Ағсадәулет Ә.І. Тэнгрианство – религия тюрков и монголов. Набережные Челны, 2000, 6-10 б.
21. Қазақ мәдениеті, А., 2000, Қазақ ырымдары. А.,1998
22. Адам әлемі, №1, 2001, 31 б.
23. Қорқыт ата. А.,2000
24. Адам әлемі, 2001, № 1
25. Бабалар сөзі 30 томдық А., 205-2007
26. Қазақстан тарихы ежелгі авторлар шығармаларында. А., 2006. Қазақстан тарихы ІХ-ХҮІ ғасырлардағы араб дереккөздерінде. А., 2007, Қазақстан тарихы V-ХҮІІ ғасырлардағы иран-парсы дереккөздерінде. А.,2007, Қазақстан тарихы ХІІ-ХХ ғасырлардағы батыс дереккөздерінде. А.,2007
- Молдабеков Ж. Қазақ осы мың өліп, мың тірілген. А.,1998, Қазақтану, А., 2003, Қазақтану өрісі. А.,